

Clant en de borg Verhildersum bij Leens

Van rechts naar links de generatie(s) Clant die op de borg Verhildersum heeft/hebben gewoond en hun voorouders.

Egbert Clant	Eylco Clant	Egbert Clant	Edzart Jacob Clant	Gratia Susanna Clant	Edzard Jacob Tjarda van Starckenborgh x Frouwina Eeck
Teteke van Nittersum	Margaretha Addinga	Gratia Rengers	Bouwina Coenders	Allard Tjarda van Starckenborgh	

De borg op de kaart van Willem en Frederik Coenders van Helpen (1678) en op de kaart van Theodorus Beckeringh (1781).

Verhildersum is een borg direct ten oosten van het dorp Leens in de gemeente Het Hogeland. Rondom de borg ligt het 32 hectare grote Landgoed Verhildersum.

Het duurt tot het midden van de zeventiende eeuw dat een Clant, in de persoon van Gratia Susanna Clant, haar intrede doet op Verhildersum.

Onsta en de borg Verhildersum

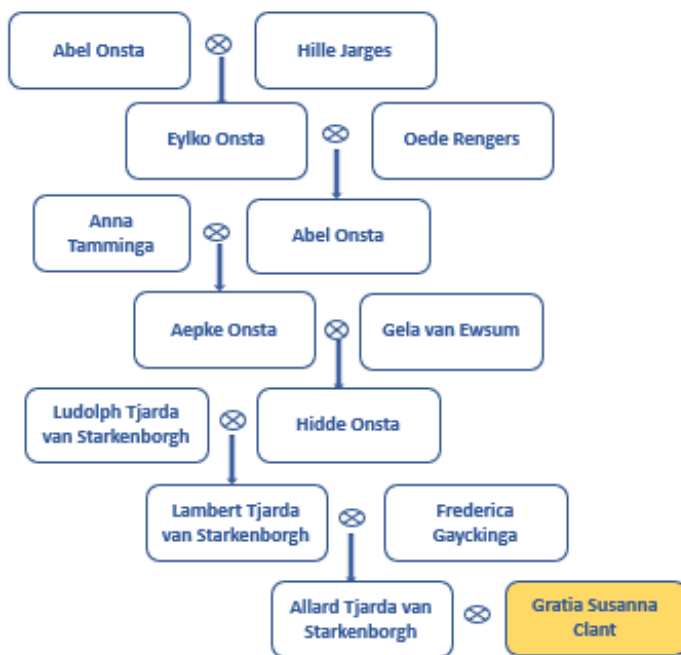
De borg dateert -als heerd- in eerste aanleg uit de 14e eeuw, maar het duurde tot begin 17e eeuw alvorens het een borg werd. In 1398 wordt ene Aylko Ferhildema genoemd, die dezelfde is als Aylko Onsta uit Sauwerd. De achternaam zou erop kunnen wijzen dat hij op Verhildersum heeft gewoond. Of er later leden van de familie Onsta woonden is niet bekend, maar het wordt zeer waarschijnlijk geacht dat de Onsta's ook later de borg in bezit hielden. Een aanwijzing daarvoor is dat de borg net als de Onstaborg in zowel 1400 als 1514 werd verwoest door de stad-Groningers. In de tussentijd wordt de borg echter niet genoemd onder de edele heerden van Leens en verdere gegevens over de borg ontbreken vrijwel geheel.

In een document wordt melding gemaakt van de heropbouw van de borg na 1514 voor de som van 1200 goudstukken exclusief bouwhuis, brouwhuis, stal en brug. Een latere melding over de Onsta's dateert uit de late 16e eeuw, toen eerst Aepke Onsta (getrouwd met Gela van Ewsum) en vervolgens diens zoon Eylco Onsta renten uit de heerd Verhildersum verkochten.¹

¹ Zie Clant en de Onstaborg.

Nadat eigenaar Aepke op 28 april 1564 in Emden overleed, wordt in 1576 Ecke Claessen genoemd als bewoner van de borg en wordt geklaagd over overlast door, tijdens de Tachtigjarige Oorlog, ingekwartierde soldaten met hun twee vrouwen en een kind. Eylco Onsta vluchtte tijdens de oorlog naar Oost-Friesland, maar liet zich desondanks nog wel hoofddeling noemen van zowel Wetsinge, Sauwerd als Verhildersum.

In de praktijk werd echter in 1587, ruim twintig jaar na de dood van Aepke, bij de boedelscheiding geregeld dat niet hij, maar zijn zus Hidde Onsta de borg Verhildersum kreeg. Verhildersum bestond toen uit een heerd met een oppervlakte van 150 jukken (ca. 75 hectare), waarop onder andere 'het oude steenhuis' was gelegen.

Familie Tjarda van Starckenborgh

Ludolf Tjarda van Starckenborgh

Hidde Onsta werd geboren rond 1565 in Leens en overleed op 1 april 1618. Zij trouwde op 10 november 1586 met Lulof of Ludolf Tjarda van Starckenborgh (1556 Garsthuizen – 31 december 1618 in Leens) van de Dijkumborg bij Garsthuizen, zoon van Lammert Tjarda van Starckenborgh en Elteke Coenders. Zij gingen op de borg Verhildersum wonen, waarmee deze zelfstandig werd van Onsta, waarvan ze tot dan toe een 'dependance' vormde. Tevens vormt dit de start van een lange periode van bewoning door de familie Tjarda van Starckenborgh. Waarschijnlijk werd het oude steenhuis door het echtpaar verbouwd om het bewoonbaar te maken. Het lijkt aannemelijk dat het Hidde en Lulof financieel niet al te best verging daar zij in 1602 42 jukken land (ca. 21 hectare) moesten verkopen. Beiden stierven in het jaar 1618 en werden begraven in de Petruskerk van Leens, waar hun graven nog altijd te zien zijn. Verhildersum bestond bij hun dood uit een heerd met hofjes, singels, poorten en grachten.

Lambert van Starckenborgh

Zoon Lambert van Starckenborgh (1592 – 16 januari 1646), getrouwd op 4 juli 1619 in Groningen met Frederica Gayckinga (geboren rond 1595), dochter van Allard Hendricks Gayckinga en Joest Jensema,

verging het heel wat beter. Hij volgde hen op als bewoner en wist zijn invloed te vergroten door de oude rechten van de Onsta's in Leens deels te erven en deels op te kopen. Tot deze rechten behoorden het collatierecht van de Petruskerk, dijkrechten en zijlrechten, het staande redgerrecht, overrecht over de kerspelen Leens, Wehe en Zuurdijk, de schepperij van Houwerzijl en de schouw van de vonders van Leens. Hierdoor werd Verhildersum een van de belangrijkste borgen uit de Marne.

Lambert Tjarda van Starckenborch en Frederica Gayckinga.

Allard van Starckenborgh en Gratia Susanna Clant

Na zijn dood in 1646 volgde zijn zoon Allard hem op. Allard werd op 20 juli 1620 geboren en overleed rond 1673. Hij trouwde op 24 september 1648 met Gratia Susanna Clant², geboren op 24 november 1639 in Helpman, overleden op 21 september 1690. Gratia was een dochter van Edzard Jacob Clant en Bouwina Coenders. In 1646 werd de boedelscheiding geregeld en bestond de borg uit een huis met grachten, hoven, tuinen, geboomten en singels, schathuizen en een schuur. De gerechtigheden werden gesplitst tussen Allard en zijn jongste broer Ludolf, die (waarschijnlijk later, want niet genoemd in de boedelscheiding) het huis Borgweer (Starckenborgh) stichtte bij Wehe. Allard kreeg de staande jurisdictie van Leens met de Schepperij van Houwerzijl, de schouw van de dijken aan noord- en noordwestzijde van Leens, de dijkhaver onder Leens en het unicus collatorrecht over de Leenster kerkgoederen. Allard schonk in 1653 het avondmaalszilver aan de Petruskerk, die hij ook kerkstoelen en koperen bankopzetten naliet. Op de borg hangt een schilderij van hem en zijn gezin.

² <https://www.nazatendevries.nl/Genealogie/Clant/Gratia%20Susanna%20Clant.html>

*Gratia Susanna Clant.*³

³ <https://www.verhildersum.nl/nl/museum/restauratie-portret-gratia-susanna/>

Schilderij uit 1670 van de familie Allard Tjarda van Starkenborgh en Gratia Susanna Clant met hun elf kinderen.⁴ De engeltjes symboliseren overleden kinderen. Onder het schilderij na restauratie.⁵

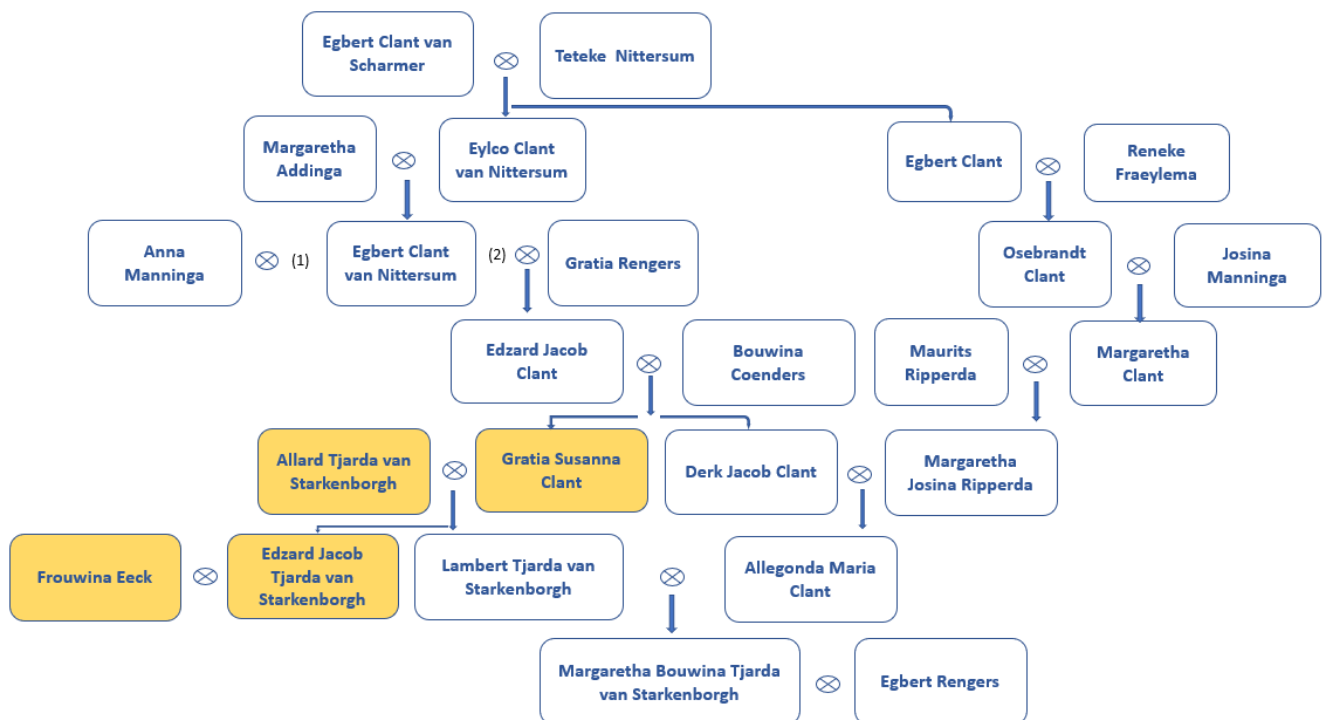

17e-eeuwse overhuifde herenbank met de familiewapens van Van Starkenborgh, Clant, Gaykinga en Coenders in de Petruskerk in Leens.⁶

⁴ <https://www.nazatendevries.nl/Genealogie/Clant/Gratia%20Susanna%20Clant.html>

⁵ <https://bit.ly/3cBr3gV>

⁶ [https://nl.wikipedia.org/wiki/Petruskerk_\(Leens\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Petruskerk_(Leens))

Edzard Jacob Tjarda van Starckenborgh

Edzard Jacob Tjarda van Starckenborgh, zoon van Allard en Gratia, werd geboren in 1657 en overleed op 26 juni 1716. Hij trouwde (1) in 1678 met Frouwina Eeck, geboren in 1657, overleden in 1689 een week na de geboorte van dochter Gratia Susanna en (2) met Anna Habina Lewe, geboren in 1665, overleden in 1738, dochter van Johan Lewe te Middelstum en Geertruida Alberda. Edzard is heer op Verhildersum.

Edzard Jacob Tjarda van Starckenborgh, geschilderd door Martinus van Grevenbroeck in 1673.

van Starckenborgh tot Wetsinge en Allegonda Maria Clant

Lambert Tjarda van Starckenborgh tot Wetsinge, zoon van Allard en Gratia, en broer van Edzard, werd geboren op 12 september 1658 in de Boteringestraat in Groningen en overleed op 30 juli 1722. Hij trouwde in 1701 met zijn nicht Allegonda Maria Clant, dochter van Derk Jacob Clant van Hanckema

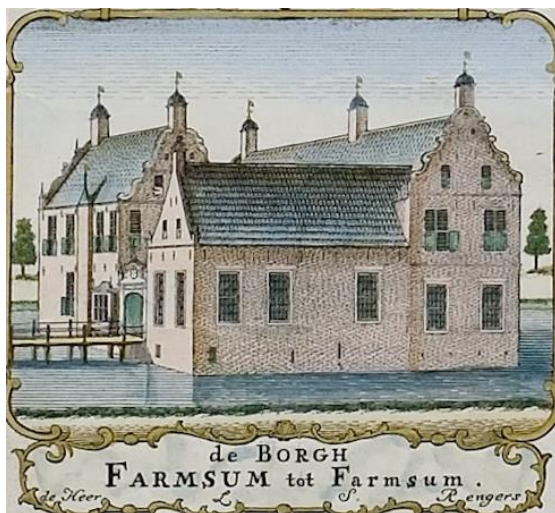
en Margaretha Josina Ripperda van Jukema, geboren in 1665 en overleden in 1754,, Lambert is heer van Wetsinge.⁷

Margaretha Bouwina Tjarda van Starckenborgh

Margaretha Bouwina Tjarda van Starckenborgh, dochter van Allegonda en Lambert werd geboren in 1702 en overleed in 1785. Zij trouwt in Wetsinge, op 27 juni 1720 met Egbert Rengers, geboren op 4 november 1687, overleden op 10 april 1745, zoon van Edzart Rengers van ten Post en Catharina van der Noot van Risoir. Egbert was eigenaar van Siddeburen, Tuwina, Tamminghuizen en Baukema te Zeerijp, van Oosterwijtwerd, de Onstaborg, Verhildersum en Woltersum, hij erft de borg te Farmsum, waar hij met Margaretha ging wonen.⁸

Farmsum

Lammert Schotto Rengers was een zoon van Egbert en Margaretha. Hij trouwde op 5 januari 1766 met Ambrosia Elisabeth Bentinck van Schoonheten.⁹ Als Lammert Schotto Rengers, die Farmsum in 1747 van zijn halfbroer had gekregen op 18 maart 1779 kinderloos sterft komt de borg bij erfscheiding aan zijn moeder Margaretha Bouwina Tjarda van Starckenborgh. Deze legateert in haar testament van 1785 de borgen Farmsum en Tuwina met toebehoren en alle gerechtigheden in Fivelingo aan haar kleindochter Jeanette Gabriella van Lintelo en haar man Duco Gerrold Rengers onder korting in hun erfdeel van f70.000. Verder bepaalt zij, dat zij in de kerk van Wittewierum moet worden bijgezet en dat haar wapen boven de deur van het huis Farmsum moet worden gehangen. Na haar dood in 1785 komen inderdaad bij erfscheiding van 1788 Farmsum Tuwina en o.a. het grote borghof te Oosterwijtwerd aan dit echtpaar. Zij hebben reeds op 1 juni 1787 hun intrek in het huis genomen.

⁷ Zie Clant en de Onstaborg in Wetsinge.

⁸ Zie voor de geschiedenis van het huis Farmsum:

<https://www.nazatendevries.nl/Artikelen%20en%20Colsms/Borgen/Farmsum/Het%20Huis%20te%20Farmsum/Het%20Huis%20te%20Farmsum.html>

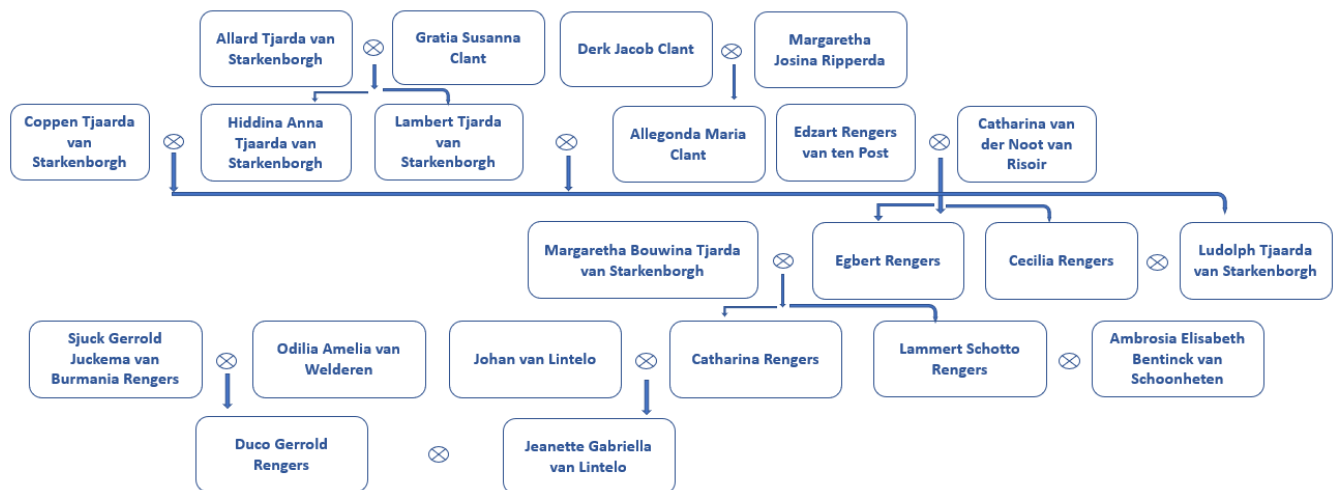
⁹ Haar lijkrede is bewaard gebleven: <https://lib.ugent.be/nl/catalog/ggc01:394502779>. In de kerk van Wittewierum hangen aan weerszijden van het pad twee [rouwborden](#) van de familie Rengers. Deze borden zijn voor Lambert Schotte Rengers en zijn vrouw Ambrosia Elisabeth Bentinck van Schoonheten van Diepenheim, die beiden in 1779 overleden.

Egbert was bewindvoerder van de Vereenigde Oostindische Compagnie, geëngageerd in de raad der Ommelanden en curator van de Groninger Hogeschool.

Margaretha krijgt een deel van de rechten op de borg Verhildersum van de broers Onsta, Eylko, Edzard Jacob en Evert Barthold, terwijl Eilco de huurder van de borg wordt.

Na de dood van Eylko Onsta Tjarda van Starckenborgh in 1750 biedt zij op 1 januari 1751 het huis te huur aan, *'zijnde de borgh met zeeven groote vertrekken voorzien'*. Waarschijnlijk wil niemand het goed huren, want in 1753 verkoopt zij de borg voor fl 19.400.- aan Jacob Willem van Rossum met het *schathuis en lanen, cingels, hoven, gragten, bruggen en plantagien met annexe heerlijkheden en gerechtigheden te Suirdijk, de gestoelten en alle kelders en graven in de kerk te Leens, voorts met de prebende aan het huis van Leens behorende, enz. enz, met nog 21 jukken land om de borg gelegen.'*

Maar deze moet het afstaan aan Ludolf Tjarda van Starckenborgh, heer van Wehe.

Van Rossum vraagt aan Ludolf Tjarda van Starckenborgh van Wehe, een achterneef van Margaretha Bouwina, voor zijn zoon en dochter 'naarkoop' aan wegens 'sibtal', bloedverwantschap; zijn vrouw Cecilia Rengers, overleden in 1750, was namelijk een zuster van Egbert Rengers van Farmsum.

Verhildersum wordt daarna toegewezen aan de kinderen van Ludolf Tjarda van Starckenborgh en Cecilia Rengers. Verschillende familieleden hebben daarna het huis bewoond.¹⁰

¹⁰ <https://www.nazatendevries.nl/Genealogie/NazatenDeVriesWeb/huninga-032509-gframeset.htm?huninga-032509-g.htm> en <https://www.wikiwand.com/nl/Verhildersum>

De borg Verhildersum.

